

Інформаційне право

УДК 001.92:316.324.8::34

ПИЛИПЧУК В.Г., доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, директор ДНУ ІБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3754-4592>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ

Анотація. У статті висвітлюється генезис наукових досліджень і розробок з питань теорії інформації і знань, історичні, філософські та правові аспекти становлення інформаційного суспільства та його трансформації у суспільство знань.

Ключові слова: інформація, знання, інформаційне суспільство, цифрове суспільство, суспільство знань.

Summary. The article highlights the genesis of scientific research and development on the theory of information and knowledge, historical, philosophical and legal aspects of the formation of the information society and its transformation into a knowledge society

Keywords: information, knowledge, information society, digital society, knowledge society.

Постановка проблеми. На межі ХХ – ХХІ століть людство стало свідком третьої з часу свого існування інформаційної революції. Дві попередні полягали в поширенні писемності та винаході друкарства, а третя була пов'язана зі створенням електронно-обчислювальних машин та упровадженням інформаційних (цифрових) технологій в усі сфери життєдіяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти. Ці обставини стали визначальними у процесі інформатизації та подальшого розвитку суспільних відносин.

Усвідомлення нетотожності знання й інформації, історичності інформації щодо знання, переорієнтація з інформації на знання були викликані неоднозначністю глобальних інформаційно-комунікаційних процесів, наслідками яких поряд з техніко-технологічним та економічним зростанням стали нові форми інформаційної залежності, несвободи та нерівності. Сучасні держави та суспільства опинилися захоплені процесами “гіперіндустріалізації”, а інформаційні (цифрові) процеси – відносинами маніпулювання, тотального комерційного обміну тощо, у результаті чого актуалізувалися загрози об’єктивному знанню.

Нову ситуацію щодо зростання обсягів і швидкостей трансльованої інформації за відсутності можливостей її повноцінної рецепції й декодування опрацьовував І. Валлерстайн [1]. На його думку, якість знань у сучасному суспільстві істотно погіршилася, а інформація перетворилася на “ексформацію”.

Термін “ексформація” є протилежним термінові “інформація” і означає надмірність повідомлення, визначену способом його передачі, цілями продукування інформації та її контентом. Домінування “ексформації” створює семантичний хаос внаслідок великої кількості змістів, які не розшифровуються споживачем.

Глобальна доступність інформації, Інтернет, світові інформаційні програми тощо стали засобом об’єднання різних складових, що створило ситуацію “нерозшифрованих

сенсів”, зручну для здійснення маніпуляцій. Зі збільшенням кількості інформації, як свідчить аналіз, відбуваються зменшення і деградація сенсу. Апелюючи до бажань і чуттєвих імпульсів, власники інформації грають сенсом, перекручують факти, підміняють реальності, породжують ситуацію нісенітниць, а населення перетворюється на суспільство “нічогонезнайок”.

Нині вже цілком усвідомленою є необхідність коригування концепції інформаційного суспільства, в рамках якої знання й інформація часто трактувалися як синоніми. З’явилася реальна потреба у стимулюванні виробництва й поширенні знання, пошуку нових правил і етичних норм, а також трансформації сучасного інформаційного суспільства в суспільство знань.

Результати аналізу наукових публікацій. Вчені наприкінці ХХ ст. дійшли висновку, що глибинною трансформацією, яка нині відбувається, є становлення і розвиток сучасного суспільства як суспільства знань. Про прихід *knowledge economy* і *knowledge society* пишуть в англійських виданнях; про рух до *Wissengesellschaft* – в німецькомовних; франкомовні автори критично обговорюють концепт *capitalisme cognitif*. Соціальна думка відкрила перспективу входження в суспільство знань. Проте місце останнього в історичній стадіальності мислиться різними авторами по-різному. Заслуговують на увагу й висновки про те, що з’ясування особливої ролі знання було обумовлено свого роду ностальгією європейського суспільства за цінностями епохи Просвітництва [2; 3].

Загалом, як свідчить аналіз наукових здобутків, в ході суспільних трансформацій людство випробувало різноманітні та досить сильні інформаційні потрясіння, спричинені релігійними війнами, великими географічними відкриттями, винаходом друкарського верстата, виникненням книгодрукування тощо. Внаслідок цього розпочалося формування нових соціально-етичних норм та суспільних цінностей, а одним із найважливіших завдань було проголошене перетворення інформації в знання та створення суспільства знань.

Метою статті є висвітлення актуальних теоретичних, історичних та правових питань трансформації інформаційного суспільства в суспільство знань, як майбутнього цивілізаційного виміру людства.

Виклад основного матеріалу. В епоху античної філософії Сократ, Платон, Аристотель вперше порушили питання про специфіку знання і його відмінність від професійних знань-умінь. Перший підсумок цих роздумів затвердив уявлення про переваги теоретичного знання над практичним, протилежність знання думці, а також загального знання – знанню, втіленому у практичні навички. Почав складатися новий ідеал освіченості громадян, в якому загальний інтерес або інтерес соціального цілого, загальна суспільна навичка, затьмарили переваги оволодіння приватними ремеслами. У Аристотеля ми знаходимо соціальне розрізнення теоретичної освіченості й спеціальної підготовки. На його думку, якщо людина загальним чином освічена й судить про будь-які речі, а “знаюча” – як досвідчена лише в своєму ремеслі, то краще бути загальним чином освіченою, аніж такою, що “знає як”.

У період розвитку старогрецької філософії поняття знання представлене двома лініями (умовно – платонівською й аристотелівською). Сократ, а потім – Платон і платоніки вважали єдиною функцією знання самопізнання і самозростання людини за допомогою оволодіння нею знаннями. Опоненти Сократа – софісти вперше випробували прагматично спрямовану версію знання, вбачаючи мету знання у досягненні людиною успіху за допомогою забезпеченої знанням діяльності. Ця проблематика мала місце й у подальших наукових дискусіях. В результаті сформувалася певна парадигма, яка

зумовлює сучасне розуміння знання, його місце та роль у розвитку інформаційного суспільства та формуванні суспільства знань.

Знання створює підстави для прогностичної діяльності й тривалого (стратегічного) планування. На відміну від інформації, воно надає можливість робити прогнози, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та ухвалювати рішення стосовно подальших дій.

Знання також служить підставою для конкретної соціальної дії, будучи при цьому універсальним. Широко відомим є афоризм Ф. Бекона: *scientia est potentia* який означає: “знання – сила”. Термін “потенція” характеризує силу знання, його можливість змінювати фрагменти дійсності. Знання актуалізується, коли люди вдаються до перевірки нових гіпотез, що відкидають минулі стереотипи знань. Саме усвідомлення різнотипності фундаментального й прикладного знання виявилось надзвичайно важливим для формування розуміння соціальної природи знання як наочної основи концепції суспільства знань.

Один із основоположників концепції суспільства знань П. Дракер [4] звернув увагу на те, що епохальна подія перетворення капіталізму на цілісну соціальну систему супроводжувалася радикальними змінами концепції знання. Раптово зі сфери свідомості, співвіднесеної зі сферою буття, знання перетворилося на діяльнісний ресурс, споживчу послугу, суспільний товар та у визначальний чинник виробництва. Це дозволило Дракеру вести мову про створення нової економічної системи на основі знання.

Згідно зі слухними оцінками Дракера історичні події відбуваються в результаті дії низки незалежних один від одного обставин і процесів. У той же час він вважав, що є один найважливіший елемент – радикальна зміна значення знання, яка відбулася в Європі у XVIII столітті. У цей час формується поняття технології як знання особливого роду. До складу цього терміну входять: *techne* (“секрети ремесла”) і – *логія* (за Дракером – “організоване, систематизоване, цілеспрямоване знання”). Дракер дійшов висновку, що всі суспільні трансформації XIX – XX ст. відбувалися саме під впливом зміни функцій знання.

В ході *першого етапу* знання використовувалося для розробки знарядь праці, виробничих технологій і видів готової продукції, що означало початок промислової революції.

Протягом *другого етапу* (1880 – 1945 рр.) виникли знання про трудову діяльність людини. Результатом його застосування стала революція у продуктивності праці.

Третій етап характеризується “застосуванням знань до сфери знання”, що, за Дракером, стало поштовхом до революції у сфері управління в галузі економіки та створення економічної системи на основі знання.

Таким чином, був зроблений висновок про нові функції знання, що зростається з технологіями і змінює свою соціальну природу.

Як зазначалося, у науковій літературі подекуди ототожнюються інформація і знання або під інформацією розуміється один з різновидів знання. Існують контексти, коли відмінності знання й інформації справді виявляються несуттєвими.

Цю проблему розглядає А. Ракітов [5], відзначаючи, що інформація сама по собі не дає підстав для соціальних дій та не володіє регулятивним сенсом. Для того, щоб деяка одиниця інформації стала формою знання, необхідно, щоб на підставі змісту цього повідомлення було можливо проводити деякі системно зв'язані операції, які володіють характеристиками певного напрямку діяльності. Одиниці інформації самі по собі не стимулюють людських рішень і діяльності. Даний критерій змістовних відмінностей між знанням та інформацією є умовним і відносним. Одиниця знання, навпаки, може

бути перетворена на змістовне знання, що мотивує людину до дій. Цю послідовність правил Ракітов називає регулятивною системою, яка забезпечує процес переходу від знання до дії. Звичну бінарну позицію “знання – діяльність” пропонується замінити на “знання – правила – діяльність”.

Термін “знання” в новому соціальному контексті вимагає й нової інтерпретації. На рівні буденної свідомості продовжує залишатися достатнім визначення знання як правильного бачення світу, як дійсного знання. Стає актуальним недооцінений раніше взаємозв'язок знання й незнання. Наука не тільки створює знання, але одночасно проблематизує відсутність знання, а брак знання стає джерелом соціальних суперечностей.

Другий напрям актуалізації знання в сучасних умовах – це підвищення цінності неформалізованих, непрофесійних, особистих знань. Як справедливо вважає Андре Горц, інформатизація підвищила в ціні непіддатливе формалізації знання, засноване на персональному досвіді (що включає кмітливість, здатність до переорієнтації, самоорганізації, комунікації тощо) [6].

Способи вкладання індивідом знання цього типу у свою працю наперед не визначені, і Горц говорить про самовіддачу й мотивацію. Праця в “економіці знань” не піддається вимірюванню в одиницях часу – не згаєний на роботу час, а мотивація і особисті знання працівника стають найважливішими чинниками створення вартості.

Як відомо, науковий аналіз поняття “особисті знання” було здійснено англійським вченим Майклом Полані [7], який переглянув пріоритет деперсоніфікованого наукового знання, що задовольняє критерію об'єктивності, на користь стихії персонального знання. М. Полані мав намір всебічно врахувати той факт, що акти пізнання здійснюються особою і носять глибоко особистий характер. Поняття “особисті знання” нині широко використовується в теорії управління та протиставляється “спеціальному знанню”.

Проведений аналіз дозволяє зробити такі попередні оцінки:

1) основою соціальної сфери є знання. Знання не ідентичне інформації, яка є лише інструментом знання;

2) одним із напрямів актуалізації цінності знання при переході до суспільства знань є визнання соціальної значущості неформалізованого, особистого знання. Способи оволодіння особистим знанням залишаються невизначеними і значною мірою належать стихії повсякденності;

3) суспільство з ринковою економікою свідомо орієнтується на постановку й вирішення інноваційних задач, що потребують саме новітніх знань (наукоємних виробництв, економічних і соціальних проєктів тощо). Іншими словами, сучасний етап розвитку суспільства характеризується тенденціями орієнтованості на суспільство знань.

Прийнято вважати, що ідея суспільства знань набула поширення наприкінці ХХ ст. Цей факт найчастіше пов'язують з іменами П. Дракера, Н. Штера, Т. Сакаїї. Однак, як справедливо зазначає В. Копилов, генеза цієї ідеї сягає своїм корінням більш ранньої історії, хоча самого поняття “суспільство знань” у ті часи, дійсно, ще не було. Проте, саме так в історії філософії було з багатьма поняттями та ідеями, зокрема, з ідеєю правової держави. Концепт Платона про філософа на троні також певною мірою можна вважати зародженням ідеї суспільства знань [8].

Важливою віхою стала опублікована 2005 року всесвітня доповідь ЮНЕСКО “До суспільства знань” [9]. У цій доповіді було поставлене завдання перенести центр досліджень з інформаційного суспільства на суспільство знань, що саме по собі не

сформується в інформаційному та в будь-якому іншому суспільстві, оскільки зростання обсягу інформації зовсім не обов'язково детермінує збільшення обсягу знань та зміну його соціальної ролі й місця. Необхідно, аби засоби збору, обробки, осмислення та споживання інформації також були адекватні завданню продукування і використання знань для розвитку людського суспільства в усіх сферах. При цьому, поняття “суспільство знань” було запропоновано інтерпретувати в ширшому соціальному контексті із залученням філософських, психологічних, етичних, аксіологічних, культурологічних та інших параметрів.

Сам факт прийняття вказаної доповіді ЮНЕСКО підтвердив актуальність та необхідність розбудови суспільства знань. Тобто, ідея суспільства знань була переведена з розряду утопічного ідеалу до реальних перспективних моделей соціальної організації.

Поняття і концепт “суспільство знань” в категоріальний апарат соціальної філософії ввів П. Дракер у роботі “Посткапіталістичне суспільство”, опублікованій у 1993 р. в США. Він розрізняє поняття “посткапіталістичне суспільство” та “суспільство знань” і зазначає, що нині ще не сформовано суспільство знань, а лише формується економіка знань.

П. Дракер не єдиний, хто констатував підвищення ролі знання в житті суспільства і насамперед матеріального виробництва. Досить згадати Ф. Бекона, А. Сен-Сімона або К. Маркса, не кажучи вже про сучасників П. Дракера – представників так званого технологічного детермінізму ХХ ст. від Т. Веблена і Дж. Бернхейма до численних сучасних теорій “нового індустріалізму” Дж. Гелбрейта та його послідовників, “постіндустріалізму” Д. Белла та його послідовників, “постфордизму” Р. Райха, “інформаційного капіталізму в мережному суспільстві” М. Кастельса, “постмодернізму” Ж. Бодрійяра та його послідовників, “суспільства корпоративного, споживчого капіталізму” Г. Шиллера, “рефлексивної модернізації” Е. Гідденса, “гнучкої спеціалізації” Л. Харшхорна, “публічної сфери” Ю. Хабермаса, “інформаційного суспільства” Е. Массуді та ін., які так чи інакше вже концептуалізували ідею пріоритетної ролі знання в економічному житті сучасного суспільства.

У 1994 р. канадський дослідник Альберто Ніко Штер опублікував першу монографію “Суспільство знань” [10]. При цьому, вчений наполягає на тому, що термін “постіндустріальне суспільство” слід замінити на термін “суспільство знань”. Під *суспільством знань* він розумів *суспільство, в якому переборено розбіжності дискурсів науки, технології, культури та соціуму*, а також вбачав у ньому нову соціальну реальність, яку характеризував такими основними ознаками: *а) посилення значення фундаментальної науки як безпосередньої продуктивної сили; б) зростання ролі знання як засади індивідуальних та колективних дій; в) поява політичної економії знання; г) підвищення статусу експертів та експертних груп* тощо.

В цілому, як видається, можна стверджувати, що загальний концепт “суспільства знань” сформувався на початку 1990-х років, тобто не набагато пізніше формування теорії інформаційного суспільства. У зв'язку з цим, Є. Наумкіна цілком слушно зауважує, що *“усвідомлюючи глибокі суперечності і загрози в розвитку інформаційного суспільства, мислителі стали активно досліджувати інші виміри нового соціального порядку. Наслідком такого пошуку стало формування на межі століть концепції суспільства знань”* [11].

Однак, варто зауважити, що нині поняття “суспільство знань” ще не зайняло належного місця у філософській та правовій науці, хоча сам цей концепт не викликає суттєвих заперечень. Навіть після опублікування згаданої доповіді ЮНЕСКО “До

суспільства знань”, так званої “наукової революції” в контексті формування суспільства знань ще не відбулося.

Загалом, як свідчить аналіз наукових здобутків, *суспільство знань розглядається як:*

- a) вищий ступінь інформаційного суспільства;
- б) сучасний етап розвитку інформаційного суспільства;
- в) суспільство, що приходить на зміну інформаційному суспільству.

Низка дослідників вважає *концепції інформаційного суспільства, постіндустріального суспільства і суспільства знань* змістовно близькими. Те, що якісні соціальні зміни в сучасному світі обумовлені функціонуванням у ньому інформації та знання, – це очевидний факт, який демонструє, з їхньої точки зору, “споріднений” характер теорій. Тобто між інформаційним суспільством, постіндустріальним суспільством і суспільством знань ними не виявляються нездоланні перешкоди, що дозволяють проводити жорсткі демаркаційні лінії.

Протилежна точка зору щодо суспільства знань, як альтернативи інформаційному суспільству, актуалізувалася порівняно недавно. Інформаційне (цифрове) суспільство мислилося як техноцентристське, а *суспільство знань робить акцент на нових якостях людської особистості, на інтелектуальних і креативних здібностях людини, які стають безпосередньою продуктивною силою*. При цьому, інноваційні процеси виробництва й упровадження наукових знань є головним джерелом ефективності. У такому сенсі людська особистість постала як основна рушійна сила суспільного й економічного прогресу.

Загалом, низка авторів констатують, що нині існують тільки попередні версії *теорії суспільства знань*. Серед наукових праць, присвячених аналізу цієї проблеми, можна виокремити матеріали, зосереджені на змісті документів ЮНЕСКО стосовно суспільства знань та присвячені аналізу й упорядкуванню сукупності представлених там ідей. Друга група досліджень виконана відповідно до методології позитивізму і звертається до реальних характеристик сучасного суспільства.

У цьому контексті, *суспільство знань розглядається як:*

– *ідеал*, або *нормативна модель*, до якої реальним суспільствам запропоновано свідомо прагнути, відповідним чином перебудувавши цілі й завдання державної політики;

– *об’єктивна тенденція трансформації суспільства*, що динамічно розвивається та послідовно проходить такі стадії: *постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, суспільство знань*.

Для більш повного осмислення поняття “суспільство знань” також варто *позначити певні історичні етапи його концептуалізації*, зокрема:

1) суспільство знань, як слушно зазначає Д. Єфременко, має коротку історію, але довгу передісторію. При цьому, як зазначалося, категорія “знання” досить легко проектується на платонівську “ідеальну державу”, на “Нову Атлантиду” Ф. Бекона, на “Місто Сонця” Т. Кампанелли, на ноосферу В. Вернадського тощо. Витоки концепції суспільства знань криються в теоріях інформаційного та постіндустріального суспільства, де аналізується кардинальна зміна соціальних функцій інформації і знання, а також у галузях історичних, філософських, соціологічних наук, які досліджують проблеми просвітництва і розвитку суспільства;

2) проблема знання, як одного з чинників виробництва, опинилася в центрі дискусій другої половини ХХ ст. Процес посилення ролі науки і знань в поєднанні з модернізацією й нелінійним розглядом суспільства датується початком 1960-х років.

Ф. Махлуп, який аналізував економіку наукових досліджень і засобів розповсюдження науково-технічної інформації, підкреслював їх значення, що зростає, об'єднавши їх загальним терміном “індустрія знань” [12]. Висновки Ф. Махлупа були підтримані американською громадськістю і покладені в основу обґрунтування концепції інформаційного суспільства;

3) термін “*суспільство знань*” в контексті організації влади й системи управління в умовах підвищення суспільної ролі знань у 1960-х роках також використав політолог Р. Лейн, який розглядав вплив наукових знань на сфері економіки і політики [13]. Одним із перших спробував осмислити нову соціальну ситуацію й виразно прописав остаточне завершення ери індустріалізму Даніель Белл, який не протиставляв інформацію і знання, а згадував їх поряд, підкреслюючи цінність науково-теоретичних знань, і прогнозував зростання їх ролі в суспільстві нового типу, що формується;

4) з середини 1990-х рр. почало широко використовуватися поняття “*цифрове суспільство*”. Д. Тапскотт, характеризуючи цей етап суспільної еволюції та орієнтуючись саме на знання, виокремлює такі *основні ознаки цифрового суспільства*: цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація виробництва; інноваційна природа виробництва; інтеграція, конвергенція, “безпосередність” (усунення посередників) тощо [1];

5) в сучасних публікаціях в контексті *цифрової трансформації та формування суспільства знань* часто визнається кризовий стан науки, зокрема, в Україні. Як свідчать результати аналізу, зазначене потребує кардинального перегляду державної політики та ролі державних органів щодо забезпечення пріоритетного розвитку наукової і науково-технічної діяльності. Потребує також вирішення проблема комплексного розвитку відповідних фундаментальних і прикладних досліджень, у тому числі, у сфері законодавства і права, оскільки розбудова суспільства знань також потребує належного правового забезпечення. З цього приводу заслуговують на увагу й підтримку оцінки [15], що *трансформуючись в суспільство знань, Україна може стати однією з процвітаючих країн світу та явити новий спосіб державного устрою й життя, випередивши інші держави, навіть не наздоганяючи їх*.

Висновки.

1. Застосування логіки досліджень хвильового суспільного розвитку, а також аналіз історичних процесів на теренах України дають змогу виокремити такі основні *історико-правові періоди розвитку суспільства* на українських землях:

– аграрне суспільство (*почало формуватися майже 7,5 тисяч років тому, з часів розвиненої аграрної цивілізації – т. зв. “трипільської культури” – та фактично існувало до другої половини ХХ століття*);

– індустріальне суспільство (*почало зароджуватися у ХVІІІ столітті та було остаточно сформовано в колишній УРСР у другій половині ХХ століття*);

– інформаційне суспільство (*почало формуватися наприкінці ХХ століття в умовах незалежної України, а нині перебуває у стадії цифрової трансформації*).

2. З погляду права сутність інформаційного суспільства була визначена 1993 року Комісією Європейського Союзу: “*Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку*” [16]. За результатами проведеного аналізу наукових здобутків в інформаційній сфері видається за можливе запропонувати дещо інший підхід стосовно визначення цього терміну, зокрема:

Інформаційне суспільство – це історична стадія розвитку людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти, для якої характерні:

- зростання ролі інформації, знань та інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності;
- збільшення кількості людей, зайнятих виробництвом інформаційних ресурсів, технологій, продуктів і послуг, зростання їх ролі у валовому внутрішньому продукті;
- поширення процесу інформатизації за всіма функціональними напрямками інформаційної діяльності;
- формування національного і глобального інформаційного простору для задоволення потреб в інформаційних ресурсах, продуктах і послугах;
- збереження, розвиток та поширення в інформаційних мережах національних культурних, духовних і моральних цінностей;
- забезпечення безпеки людини і громадянина, суспільства, держави та міжнародної спільноти в інформаційній сфері.

3. Стрімке впровадження в соціально-економічну сферу новітніх інформаційних (цифрових) технологій (*Інтернету речей, Хмарних технологій, Великих Даних, штучного інтелекту* тощо) поряд з позитивними здобутками створило також реальні загрози захисту прав, свобод і безпеки людини в інформаційній сфері, а також виникнення проблеми врегулювання безпрецедентних можливостей сучасного Інтернет-середовища традиційними (“доцифровими”) юридичними нормами і практиками, базованими на традиційному уявленні про межі й засоби забезпечення приватності життя людини.

При цьому, проблеми захисту і правового забезпечення інформаційної безпеки в умовах розв’язаної рф *інформаційної війни* проти України та інших держав світу залишаються вкрай актуальними, оскільки застосування інформаційної зброї, інформаційних та психологічних операцій може призводити до спричинення реальної шкоди життю і здоров’ю людини, втрати території країни без застосування збройної сили, а також завдати колосальних збитків суспільству і державі. Водночас, як видається, розбудова суспільства знань сприятиме подоланню інформаційної агресії та насилля.

4. Сучасний стан розвитку суспільства дозволяє розглядати інформаційне суспільство (*information society, digital society, electronic society*) як етап переходу до нового перспективного стану свого соціально-економічного й науково-технічного розвитку – до **суспільства знань** (*knowledge society*). У ньому головним джерелом існування й розвитку, основним ресурсом функціонування та рушійною силою прогресивних перетворень стануть знання, які накопичило і продовжуватиме накопичувати людство та які ефективно будуть використовуватися практично усіма підсистемами суспільства для розв’язання своїх повсякденних і перспективних завдань.

Загалом, за нашими оцінками, *суспільство знань – вищий ступінь розвитку суспільства, збагаченого духовним та інтелектуальним потенціалом людства*. За таких умов знання сприяють розвитку продуктивних сил, рухають економіку, морально вдосконалюють суспільство. Саме знання стають джерелом багатства й успіху громадян, закладів, підприємств, установ та організацій, місцевих громад, регіонів і країни в цілому.

Сьогодні немає сумніву, що ХХІ століття має стати століттям знань та всебічного інтелектуального розвитку людини, а отже необхідно вирішувати принципово нову глобальну проблему, пов’язану з трансформацією інформаційного суспільства в суспільство знань та підготовкою людства до життя та діяльності в цілком нових умовах майбутнього світу.

Використана література

1. Валлерстайн И. После либерализма ; пер. с англ. М.М. Гурвица и др. – Едиториал УРСС, 2003. С. 139.
2. Бехманн Г. Общество знания – краткий обзор теоретических поисков. *Вопросы философии*. 2010. № 2. С. 113-126.
3. Кушерець В.І. Аналіз знання як стратегічного ресурсу трансформації суспільства (світоглядно-методологічний аспект): автореф. дис. ...д-ра філос. наук: 09.00.03. Київ, 2003. 41 с.
4. Дракер П. Посткапиталистическое общество. *Новая постиндустриальная волна на западе: Антология*. – Academia, 1999. С. 67-100.
5. Ракитов Л.И. Регулятивный мир : знание и общество, основанное на знаниях. *Вопросы философии*. 2005. № 5. С.84-85.
6. Горц А. Нематериальное: знание, стоимость и капитал ; пер. с фр. и нем. М. Сокольской]. – Изд. дом Государственного ун-та – Высшей школы экономики, 2010. 206 с.
7. Полани М. Личностное знание: на пути к посткритической философии ; пер. с англ. общ. ред. В.А. Лекторского, В.И. Аршинова. – Прогресс, 1985. 344 с.
8. Копилов В.О. Суспільство знання – категоризація ідеї. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія* ; редкол. А. П. Гетьман та ін. – Харків: Право, 2011. № 8. С. 45-46.
9. К обществам знания: всемирный доклад ЮНЕСКО 2005. URL : <http://unesdoc.unesco.org>
10. Ster N. Knowledge Societies. – L., 1994. 234 p.
11. Наумкина Е.А. Від інформаційного суспільства до суспільства знань: освітній аспект: зб. наук. праць *Філософські науки*. Суми: СДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009. Вип. 1. С. 32.
12. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. – Прогресс, 1966. 463 с.
13. Lane R. The decline of politics and ideology in a knowledgeable society. *American sociological rev.* N.Y., 1966. Vol. 31. № 5. P. 620-670.
14. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество: плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта ; пер. с англ. И. Дубинского, под ред. С. Писарева. Київ: ITN Пресс : Рефл-бук, 1999. 403 с.
15. Ткачук В.В. Інформатизація освіти як чинник формування інноваційно-інформаційного суспільства в Україні (філософський аналіз): автореф. дис. ...канд. філос. наук: 09.00.10. Київ, 2010. 18 с. (С. 11).
16. Брижко В. Системна інформатизація правоохоронної діяльності: європейські нормативно-правові акти упорядкування інформаційних відносин у зв'язку з автоматизованою обробкою даних: наук. посібник / В. Брижко, М. Швець. Кн. 2. Київ: ТОВ "Пан Тот", 2006. С. 444-448.

~~~~~ * * * ~~~~~